Boj proti fašizmu; je boj vsakega poštenega rodoljuba; vsakega delavca in delavke — pač vsakega brez izjeme na politično, narodno ali pa versko pripadnost!

CENA NAROČNINI:
Za Kanado in USA.
Za eno leto $3.00
Za pol leta 1.75

Edinost

EDINOST
206 Adelaide St. W.
Toronto 1, Ont.

Entered as second class matter at the Post Office Dept. Ottawa.

NEODVISNO GLASILO KANADSKIH SLOVENCEV

Let. 3. Št. 109. | Cena 5 c. | TORONTO, ONTARIO WEDNESDAY, APRIL 25TH 1945. | Price 5c. | Vol. 3. No. 109.

Berlin - brlog fašističnih laži in zlocinov v razvalinah

Slavna Rdeča Armada vkorakala v Slovenijo

TA DOGODEK KAKOR MENDA NOBEN DRUGI, JE IZZVAL NAJVEČJO RADOST V SRCIH SLOVENCEV — EDVARD KRALJ

Moskva — Kljub dejstvu, da je nacistična Nemčija v svoji smrtni agoniji, se njihove okupatorske sile v Jugoslaviji bore v svoji brezupnosti na smrt obsojenih. Prav hude bitke besne v Bosni, Hrvaški in Sloveniji, kjer Nemci in njihovi hlapci podnašajo le teške izgube na vsih področjih borbene črte.

Hrabra jugoslovanska vojska maršala Tita, je izbojevala slikovite zmage v svoji ofenzivi, ki jo je podvzela pred nekaj dni. Borba, ki je trajala že dalj časa za mesto Brčko, je zaključena z zmago jugoslovanskega orožja. Po zavzetju Sarajeva, Brčko je postalo eno od važnih obrambnih sovražnih središč v Bosni. Vsaka ulica, vsaka hiša v mestu, je bila točka hudih bitk. In naposled nemška vojska je poražena. V razvoju svojih uspehov, vojska maršala Tita, napreduje na široki bojni črti v smeri doline ob reki Bosni, ter uničuje na svojem pohodu močne nemške utrdbe.

Tudi na drugih področjih borbene Jugoslavije, sovražne sile preživljajo svoje poslednje dneve. V Hrvatski, Slavoniji, Liki in Primorju ob Jadranskemu morju, ter Štajerski in Koroški, sovražne sile se umikajo pred močnimi vdarci nove jugoslovenske armade, katera je v zadnjih nekoliko dni osvobodila število mest in vasi, ujela večje število sovražnih ujetnikov, ter zaplenila veliko količino vojne opreme.

Hitlerjevci in njihovi hlapci so gojili nado, da bodo zavzeli izgubljene položaje z svojimi protinapadi. Toda ta namera sovražnih okupatorskih sil se je popolnoma izjalovila. Na področju v Slavoniji in Hrvatskem Primorju, razbiti so sovražni batalijoni in med tem naša vojska je osvobodila mesto Karlovec.

..... Izvršavajoč svojo slavno misijo osvoboditve, slavna Rdeča Armada, je vkorakala minuli teden na ozemlje Slovenije, katere večji del je že četrto leto pod jarmom nemških okupatorskih sil in njihovih hlapcev. Edvard Kardelj podpredsednik jugoslovanskega ministerskega Sveta, je ob tej priliki izjavil:

"Ta dogodek kakor menda noben drugi, je izzval največjo radost v srcih Slovencev in Slovenk. Kajti obenem zagotavlja ne samo medsebojno zgodovinsko vezanost slovenskega naroda z veliko slovansko državo Sovjetsko Unijo, ampak istočasno bližajoči dan popolnega osvobojenja Slovenije!"

"Vse-slovanski odbor".

Ta dogodek je enako zgodovinskega pomena za Slovence in Slovenke, kakor je bil, ko je Rdeča Armada vkorakala v Beograd za narode Jugoslavije v splošnem. Naslovimo prisrčne pozdrave častnikom in vojakom Rdeče Armade, preko njihovega vrhovnega poveljnika premiera in maršala Stalina. Naj še bolj gromko zadoni tista naša pesem: "Od Urala do Triglava", zdaj spričo tega največjega dogodka za naš narod!

Nad Berlinom vihra zmagoslavna zastava Rdeče Armade

RDEČA ARMADA SPOJENA Z TRETJO AMERIŠKO ARMADO OB REKI ELBE

Moskva — Premier maršal Stalin, je včeraj v treh posebnih vojnih poročilih naznanil, da so oddelki Rdeče Armade pod poveljstvom maršala Žukova, okupirali pet glavnih okrajev Berlina in štiri predmestne trge. Dočim so oddelki pod poveljstvom maršala Ivan S. Konev-a po zdrobitvi nacističnega odpora pri Frankfurtu z južne strani preko reke Oder obkolili Berlin in nato vdarili na predmestne utrdbe pri Autobahn.

Drugo in tretje poročilo maršala Stalina pravi, da so sovjetske čete zožile jekleni obroč okrog Berlina z treh strani in izhodna pot v promeru znaša nekih 13 milj širok pas na zapadni strani tega mesta, kateri pa ne nudi nobenega upanja za umik nacističnim silam sedaj v poslednjem brlogu fašističnih laži in zločinov. Vse komunikacijske vezi, železniške proge in cestni promet v Berlin ali pa ven iz Berlina, so popolnoma pretrgane in nedostopne.

Veterani iz borb pri stalingradu, prodirajo z bliskovito naglico v mestu. Več kot polovica mesta je že okupiranega. Tisoči sovjetskih topov, bojnih letal in pri tem znana "Katuša" prodirajo utrdbo za utrdbom in le kupi razvalin nastaja pred močnimi udarci sovjetskih oboroženih sil. Ulica za ulico, blok za blokom pada pred napredujočimi oddelki zmagoslavne Rdeče Armade.

Na najvidnejšem mestu v Berlinu, že vihra zmagoslavna zastava Rdeče Armade! Breupni Fritci, bivša Hitlerjeva elita SS čete, gestapovci, bivši špijoni in vsa druga fašistična golazén, se polagoma pogreza v lastnem in poslednjem brlogu svojih laži, kriminalnih zločincev vred z poslopji v katerih so zadnjih deset let načrtovali kriminalno dominacijo sveta in že med pokojne prištevali Slovanske narode. Sedaj v brezupnem položaju na razvalinah svojih laži in nečloveških zločinov nad narodi v Evropi, se pogrezajo v ruševinah in plamenu ognja v Berlinu. Padec Berlina, niso več dnevi in meseci, ampak ure — sekunde!

Čete pod poveljstvom maršala Konev-a, so dospele do reke Elbe in se na tem kraju spojile z tretjo ameriško armado. Spoj je bil ustanovljen potom brezžičnih mikrofonov z ene in druge strani, napredujočih oboroženih sil. Kakor z ene tako tudi z druge strani, so večje priprave za čim slavnejši način podati si bratske roke in potem vdariti po preostankih nazi-fašističnih sil v Evropi.

Jugoslovanska delegacija odpotovala v San Francisko

OD USPEHA DOLOČB KONFERENCE V SAN FRANCISCO — JE ODVISNO MNOGO ZA POVOJNI MIR.

New York — V petek dne 20 t.m. ob desetih zvečer je jugoslovanska delegacija za mednarodno konferenco v San Francisco odpotovala z posebnim vlakom iz New Yorka. Ambasador Jugoslavije, g. Stanoje Simič, je isti dan odpotoval v Washington, kjer bo sprejet od predsednika Trumana, da izroči akreditive. Po izročitvi akreditive odpotuje v San Francisco, kjer se bo pridružil jugoslovanski delegaciji.

Konferenca Zedinjenih narodov, ki je začela danes z delom, ki ima nalogo da izdela načrt ene mednarodne organizacije za ugotovljenje miru na svetu, je zastopana po predstavnikih 44-tih državah Zedinjenih Narodov. To ugotovljenje je obenem svetovno zgodovinskega značaja, dasi nima namena ukvarjati ali reševati vprašanja urejevanja mej in teritorijalnimi zadevami, kakor tudi ne o bodočem statusu premagane Nemčije. Konferenca v San Francisco ima za razpravljati veliko število drugih važnih problemov od katerih uspešne rešitve, je odvisna sigurnost Zedinjenih Narodov in mir sveta po zmagi. Njena glavna naloga je torej, da ustvari aparat za eno novo Mednarodno Organizacijo, ki bo garantirala suverenost narodov in svetovni mir. Lahko se reče, da od njenih zaključkov v veliki meri je odvisen bodoči tok svetovne zgodovine.

Kot baza za razgovore na konferenci v San Francisco bodo služili že položeni načrti v Dumbarton Oaks, kakor tudi pred nedavnim v Yalty. Predvideno je, da bo konferenca v početku obdržala deset plenarnih sej in pozneje bo delo konference prenešeno na poedine komisije. Plenarnim sejam bo poleg delegatov, prisostvovalo 15.000 oseb iz političnega in javnega življenja Amerike in celega sveta.

Preko 1000 delegatov je prispelo že pred nekaj dnevi v San Francisco in od tedaj vsakodnevno prihajajo ostali delegati z letali, ladjami in transkontinentalnim posebnim vlakom.

Za časa svojega bivanja v Ameriki, je jugoslovanska delegacija prejela veliko število uglednih predstavnikov ameriškega javnega življenja in časopisja, kakor tudi predstavnike jugoslovanskih izseljeniških organizacij iz Amerike in Kanade. Poleg tega je na naslov jugoslovanskega ambasadorja g. Simiča, dospelo veliko število pisem in brzojavnih pozdravov iz vseh krajev Zedinjenih držav in držav južne Amerike v katerih žive naši izseljenci.

KANADI JE POTREBNA VLADA KATERA BO DELALA ZA NARODNE INTERESE

Toronto — Tim Buck, nacionalni voditelj Delavske Progresivne Stranke, je na zborovanju z ozirom na prihodnje provincionalne in federalne volitve dejal:

"Kanadčani bodo šli na volišče dne 11 junija, najbrž v času najvažnejših dogodkov, ko bodo osvobodilne armade z vzhoda in zapada postavljale na vidno mesto zmagoslavni prapor zmage v Evropi in se pripravile k končnemu obračunu z fašistično Japonsko, na dalnjem vzhodu. Zato je le pravilno in obenem tudi dolžnost vsakega volilca predno odda svoj glas, da pomisli na naše vojake na vseh bojnih črtah, da se ne bodejo povrnili na svoj dom in svojo domovino, kjer bi morali za svoj življenski obstanek beračiti in pod težkimi okolščinami ekonomskih razmer stikati le borno življenje. Ampak da se povrnejo na dom, kjer bodo najdli zedinjen darod na čelu z vlado, katera bo dejansko ščitila in delala za narodne interese, ter z tem odstranila brezdelje bedo in siromaštvo po skončani vojni.

V prihodnjih volitvah tako provincionalnih kakor federalnih, je prav velika naloga pred organiziranimi delavci in delavkami, je dejal delavski voditelj. Njihova naloga je delati za izvolitev resnično delavskih kandidatov, ter z tem zagotoviti, da se bo slišal njih glas pri vseh državnih in gospodarskih zadevah v poslanski zbornici, ne glede na to ali v provincionalni ali federalni vladi.

Kakor je v vojni tako tudi v povojnih vprašanjih, Kanada bo igrala važno vlogo. Ako izvolimo vlado, katera bo ščitila narodne interese in delala v smeri svojih obligacij napram načelom za trajen mir, gospodarsko in ekonomsko kooperacijo med narodi po vojni, bo to ogromni napredek naroda v tej deželi, kakor tudi v svetu za srečnejšo povojno dobo."

REORGANIZACIJA VLADNEGA KABINETA

Ottawa — Sedem ministrov Kingove vlade je podalo ostavko minulega tedna, na kar je vlada imenovala sledeče nove ministre:

Paul Martin, dosedanji pomočnik ministra za delo, je imenovan za državnera tajnika; J. A. Glen, minister za rudarstvo; Joseph Jean, justični minister, Lionel Chevrier, minister transporta; Douglas Abbott, minister mornarice in J. J. McCann, minister vojnega urada.

Ministri, kateri so podali ostavko so sledeči: T.A. Crear, minister rudarstva; J.E. Michaud, minister transporta; N. A. McLarty, državni tajnik; Angus L. Macdonald, minister narodne obrambe in mornarice in L. R. Lafleche, minister nacionalnega vojnega urada.

Novi državni tajnik Paul Martin, je zastopal kanadsko vlado na mednarodni konferenci v Londonu, ter je dobro znan v Windsorju med našim narodom, kakor na splošno v deželi. Je eden mlajših državnih uslužbencev z večjimi izkušnjami z raznimi državnimi posli. Ob priliki proslave 27 marca v znak četrte obletnice narodnega odpora v Jugoslaviji, je govoril v Windsorju, ter izročil navzočim pozdrave od Nikolaja Kovačeviča, bivšega organizatorja Sveta Kanadskih Južnih Slovanov z katerim sta bila skupaj udeležena na mednarodni konferenci v Londonu.

Posamezni krogi izražajo mnenje, da reorganizacija vladnega kabinета z novimi ministri obeta trdnejšo podlago v državnih in zadevah naroda v splošnem.

MOLOTOV PRISPEL V WASHINGTON

Washington, 23 aprila — Včeraj popoldne je prispel z posebnim letalom vnanji komisar Sovjetske Unije, Vjačeslav Molotov v spremstvu drugih sovjetskih uradnikov. Na letalskem pristanišču ga je pozdravil državni tajnik Združenih držav, Edvard Stettinius, Andrej Gromyko, sovjetski ambasador, W. S. Harriman in Sir Archibald Clark-Kerr, ameriški in britski ambasador v Sovjetski Uniji.

Po zatrdilu vesti, takoj po prihodu vnanjega komisarja Sovjetske Unije, se je vršil sestanek zunanjih ministrov Vel. Britanije, Združenih držav in Sovjetske Unije. Najbolj občutljivo vprašanje o katerem izražajo diplomatični in politični krogi različna mnenja, je vprašanje mandata novi poljski vladi, da se udeleži konference Zedinjenih narodov v San Francisco. Ta mandat kot znano Sovjetska Unija je odobrila z svoje strani in o tem obvestila Vel. Britanijo in Združene države, katere se obotavljate priznati ga z svoje strani.

Po uradnem zatrdilu je naznanjeno, da 18 držav ni dobilo poziva za udeležiti se konference Zedinjenih Narodov v San Francisco. Med te države spadajo takozvane nevtralne države, Švedija, Švica, Španija, Portugalija in Afghanistan. Zatem fašistične države Nemčija in Japonska, ter njihovi sateliti Rumunija, Madžarska in Finska. To zatrdilo, katero zaenkrat neizključuje poljske vlade je vsekakor verjetno, da bo to vprašanje brez kakšnih komplikacij povoljno rešeno.

NOBENE SPREMEMBE V POVELJSTVU OBOROŽENIH SIL

USTANOVITEV SVETOVNE ORGANIZACIJE IN KAZNOVANJE VOJNIH ZLOČINCEV

Washington — Novi predsednik Združenih držav, Harry S. Truman, kateri je govoril na skupni seji obeh kongresnih zbornic, je v svojem govoru orisal cilj svoje administracije. Iz njegovega govora je sklepati, da bo podpiral in branil ideale umrlega predsednika Roosevelta, ter da se bo držal določenih načel med Rooseveltom, Churchillom in Stalinom, glede brezpogojne kapitulacije za Nemčijo in Japonsko in da se bo vojna nadaljevala do popolne in brez kompromisne zmage nad sovražnimi silami. Zagotovil je tudi, da ne bo nobene spremembe v poveljstvu ameriških oboroženih sil, kakor tudi da bo delal za ustanovitev svetovne organizacije za trajen mir. Posebej pa je poudaril, da bodo vojni zločinci dobili zasluženo kazen.

Kakor demokrati so tudi republikanci, pozdravili Trumanov govor in izrazili zahvalo za odkritosrčnost predsednikovega govora. Naglasili so, da se bodo odzvali apelu za kooperacijo, da se pospeši poraz Nemčije in Japonske.

Trumanova deklaracija da ne bo nobene spremembe v poveljstvu oboroženih sil, kakor tudi v kabinetu daja podlago za ugotovitev, da bo sledil v politiki Združenih držav stopnje pokojnega predsednika Roosevelta. Posebno pa je značilna glede nadaljevanja vojne do popolne zmage nad Hitlerjevo Nemčijo in Japonsko.

Posamezni diplomatični krogi so izražali deloma bojazen v tem oziru, da bo po nastopu novega predsednika prišlo do večjih sprememb v kabinetu in tudi v poveljstvu ameriških oboroženih sil. Najbrž da so kaj takega pričakovali ameriški izolacionisti in histerični zagriznjenci zoper Sovjetsko Unijo.

Sovjetska Unija in Poljska podpisali pakt

Moskva — Sovjetska Unija in Poljska ste podpisali 20-letno podgodbo medsebojne vzajemne pomoči in prijateljstva, je naznanjeno iz Moskve zadnji ponedeljek. Podgodbo v imenu Sovjetske Unije je podpisal premier maršal Stalin in v imenu Poljske, Edward Soubka-Moravski, premier nove poljske vlade v Varšavi.

Pogodba, katera je približno enaka pogodbi med Jugoslavijo in Sovjetsko Unijo, je zgodovinskega pomena po svojih odlokih, kakor tudi med obema državama. Kot znano protinarodni elementi, so v preteklem stoletju vedno podžigali notranje sovraštvo, nezaupanje in vojno, kar je bilo na škodo tako Sovjetski Uniji, kakor tudi Poljski. Pogodba medsebojnega prijateljstva in vzajemne pomoči, bo ne samo odstranita notranje špekulacije in mržnjo, ampak zagotovila najmočnejšo oporo proti ponovitvi vojnih agresij v Evropi.

KOT PODGANE BEŽE

Berne, Švica — Maršal Petain in belgijski kralj Leopold, ter Pierre Laval, so vprašali za dovoljenje preiti v Švico. Švicarska nevtralnost seveda ni odklonila prošnjo bivšim kvizlingom in kolaboracionistom z nemškimi fašističnimi zločinci, katerim se približuje obsodba z strani svobodoljubnega ljudstva v Evropi.

Po zatrdilu vesti maršal Petain prosi za dovoljenje za povrnitev v Francijo, kljub že smrtne kazni za njegove pregrehe.

KANADA PODPISALA POGODBO

Ottawa — Kanadska vlada je podpisala obnovitev pogodbe "Lend Lease" z Sovjetsko Unijo, kakor ste podpisali istočasno Vel. Britanija in Združene države.

Pogodba uključuje izvoz razno produkcijo v Sovjetsko Unijo, za daljšo kreditno dobo.

Sedaj lahko pišete v staro domovino

Toronto — Minuli teden je uradno naznanil jugoslovanski poslanik g. Cabrič iz Ottawe, da so vpostavljene poštne vezi med Jugoslavijo in Kanado, to je za navadna pisma. To naznanilo je podal tudi poštni urad iz Ottawe, kateri je zaeno obvestil vse poštne nabiralnice o poštni zvezi med Jugoslavijo in Kanado.

Prav mnogo rojakov in rojakinj, že dalj časa od tega so vprašali, ali bodo kaj kmalu vpostavljene poštne vezi z Jugoslavijo, da bi pisali svojim sorodnikom, staršem, družinam itd. Odgovor na to vprašanje je, **da sedaj lahko pišete navadna pisma v vse kraje Jugoslavije, če tudi so posamezni okraji še pod okupacijo.** Je pač upanje, da predno prispe prva pošta v Jugoslavijo, da bodo popolnoma osvobojeni.

NAŠI POVRNJENCI

Toronto — Devet naših vojakov, kateri so v letu 1943 hiteli v pomoč našim bratom in sestram v Jugoslavijo, se je povrnilo minule sobote v Kanado. Nekateri so bili v Jugoslaviji, večina pa z britsko vojno misijo na raznih bazah v Italiji in Afriki.

Povrnili so se: **T. Simič, S. Duič, M. Kralj, S. Grujič, I. Čutuk, T. Pezič, I. Kajdič, S. Vicič in Dj. Begič.**

Osem različnih denarnih valut v Jugoslaviji

Beograd — Napram poročilu prekomorske časopisne agencije ONA v Jugoslaviji je v prometu različna denarna valuta in nova vlada si prizadeva reširi ta problem v najkrajšem času.

V prometu so bivši jugoslovenski Dinarji, hrvatske Kune, kvizlinga Paveliča, bolgarski Levi, rumunski Leis ,nemške marke, madžarski Pengoes, italijanske lire in albanski franki. Ljudstvo, katero se je dobrovoljno odzvalo plačati davke in druge denarne določbe, plačuje vse to v različni denarni valuti. Vlada je sicer naglasila izmejave denarne valute za novi jugoslovanski dinar in bo vzelo vsekakor nekaj časa predno se regulira denarna borza. Največjo ceno seveda znaša ameriški dolar.

Medtem budnost ljudstva proti raznim špekulantom, je zaprav na visoki stopnji. Prebivalci v Beogradu so vprizorili demonstracijo proti špekulantom v cenah za hrano, sladkor, kavo, slanino in druga živilna sredstva. Nezakonita trgovina z živilnimi sredstvi bo na ta način tem hitrejše omejena in oni, ki se bodo pečali z kontrobantom, čaka stroga kazen.

"EDINOST"

Published weekly at
206 Adelaide St. W., Toronto, Ontario,
by Edinost Publishing proprietor
in Slovenian Language

Registered in the Registry Office for the City of Toronto on the 25th day of June, 1942, as No. 47939 C. P.

EDINOST

Izhaja vsako sredo v slovenskem jeziku. Naslov lista: 206 Adelaide St. W. Toronto, Ontario.

Dopisi brez podpisa se ne vpoštevajo. Rokopis nenaročenih člankov in dopisov se ne vrača.

Prvi maj praznik mednarodne delavske solidarnosti

"Delavci celega sveta združite se!" Te znamenite besede, ki so bile naslovljene delavcem in delavkam celega sveta v letu 1848, katere je naslovil učitelj znanstvenega socijalizma, Karl Marks, ter katere po svojem pomenu izražajo najvažnejšo nalogo pred delavskim razredom celega sveta.

Te besede so bile neštetokrat ponavljane od tega časa. Današnja doba v protifašistični vojni, na izreden način izraža njihov pomen. Delavci in delavke celega sveta in posebno v Evropi, so v tej vojni resnično manifestirali svojo delavsko in narodno solidarnost tako na bojnem polju, kakor tudi v vojni industriji. Toda celoten pomen teh besed bo uresničen le tedaj, ko bo enkrat odpravljeno izkoriščanje človeka po človeku in ko bo zagotovljena popolna svoboda delovnega ljudstva celega sveta.

Letošnji prvi maj bo proslavljan v predvečerju zgodovinske zmage Zedinjenih Narodov nad nemškim barbarskim fašizmom, ter fašistične in fašizmu naklonjene reakcije v Evropi. Slavna Rdeča Armada podira stebre poslednjega brloga nemškega fašizma — Berlin — kateri je služil kot središče svetovnemu fašizmu in reakciji, za ustvarjanje kriminalnih načrtov agresivne vojne, trosenju laži in podžiganju mednarodnega sovraštva. Enako se približujejo zavezniške armade s zapada in nova jugoslovanska armada pod vodstvom maršala Tita z juga, k poslednjem obračunu nad fašističnimi zločinci in njihovimi hlapci.

Toda poleg vojaškega zloma in kazni fašističnih kriminalnih zločincev, je potreben obenem politični in moralni poraz vsega, kar je zagovarjal in z čem se je posluževal fašizem, ter njemu naklonjena reakcija. To je potrebno doseči prej predno je mogoče zagotoviti resnično trajen in pravičen mir.

In prav zato pade velika odgovornost pred delavce in delavke, da združijo svoje sile z vsemi narodnimi progresivnimi silami, za popolno izvedbo načel protifašistične vojne, da se doseže trajen mir, svoboda in pravica navadnega človeka — delavca in delavke!

Realnost preraščа dobo dozdevanj in presodkov

Navadno pred vsakem važnem dogodkom, se ne manjka vsakovrstnih in svojevrstnih napovedovalcev vnaprej, kaj bo kdo zahteval, kako je neopravičena ta ali ona zahteva in kako bo šlo vse skupaj rakom žvižgat, ako se ne uresniči po napovedi takih napovedovalcev.

Spominjamo se jih pred knferenco treh velikih v Teheranu. Kar grmeli so z svojevrste presodki. Dozdevali so razdelitev Evrope, na sto raznih načinov, če tudi je bil večji del iste tedaj še zaseden po nemškem fašizmu. Izmišljali so, kakšna naj bo vlada v tej ali pa oni okupirani državi. Posebno in poglavitno jim je šlo v slast poleg vsega drugega obdelovati mejo med Sovjetsko Unijo in Poljsko.

Zatem spominjamo se jih po daljšem presledku in sicer po zadobljenih zaušnicah po zaključkih treh velikih v Teheranu, nadaljne konference v Yalty. Kakor pred konferenco v Teheranu, tako tudi pred konferenco v Yalty, zopet je bilo javno mnenje obloženo z raznimi presodki. Oni, kateri se kaj radi bavijo z histerično napovedjo o posameznih narodnih in mednarodnih zadevah, so drveli v zamotanem pojmovanju preteklosti in realnosti današnje dobe pred Zedinjenimi Narodi tako daleč, da so napovedali, kako je "Atlantski Čarter" splaval po vodi. Kako se bo Evropo razdelilo na politične sfere med zavezniške velesile. Kako sta se Churchill in Stalin pobotala glede Poljske. "Rusija dobi Poljsko, Anglija pa Grčijo". Balkan pa, eni so trdili da je že povsem naravno in logično da spada pod Rusijo, drugi so bili mnenja, naj bo Združen v federacijah in tretji pa bi bili kar najrajši videli, da ostane vse po starem predvojnem načinu.

Topot smo v toku konference Zedinjenih Narodov v San Francisco. Tudi pred to konferenco "modrijani" in reakcija sta si prizadevali napovedati marsikaj vnaprej. Toda prav nič konkretnega in temeljitega. Kot navadno le prazna in zmotljiva dozdevanja, katerih vsekakor je namen ustvarjati dvom med javnim mnenjem in z tem povzročiti na znotraj med narodi nezaupanje.

Končno kadar vse skupaj zberemo v tej celotni žlahti, katera si tako mnogo prizadeva vnaprej rešiti narodne in mednarodne probleme pred določenim časom in brez mandata večine naroda, dobimo poleg naivnih teoretikov, kateri drve pred praktično in objektivno izvedbo določenih načel v protifašistični vojni, zbor reakcionarne družbe, kateri se ne gre za pravične zaključke konference Zedinjenih Narodov, ampak ohranitev starega družabnega reda. To in nič drugega dela preglavice reakcionarni žlahti raznega rodu, kateri se izmikajo tla izpod nog posebno v Evropi, ter z tem deloma tudi delnice njenih somišljenikov na tem kontinentu.

Kaj je bil namen konference v Teheranu in Yalty, je danes že vsakumor jasno, da jima ni bil namen nobene politične sfere v bistvu svojega pomena, tembolj konstruktiven načrt proti ponovitvi vojne agresije, medsebojna kooperacija za izgraditev povojnega sveta, kjer naj bi vživali narodi in ljudstvo v splošnem svoje narodne pravice kot enak z enakim. Toraj namen sedanje konference v San Francisko, ni namen glede določanje državnih meja, notrajnih pogodb, določanje predpogojev za sovražne države, ampak določanje načrta v okviru sporazuma v Teheranu in Yalty, za ohranitev trajnega in pravičnega mira po vojni.

Toda vemo, da če so stvari še tako važne in resne napram narodnim interesom, reakcionarna družba ne miruje križem rok. Odkar smo v vojni glavni in poglavitni cilj ji je bil, ustvarjati na znotraj med ljudstvom različnih prepričanj in verske pripadnosti — dvoum. In to dela tudi danes. Zato je le pravilno da od časa do časa obudimo spomin na preteklost in prav z lahka bomo spoznali pretkano reakcionarno namero v svoji propagandi pred vsakim važnejšem dogodkom. To je potrebno tembolj ob tej priliki, ko realnost življenja in človeške pravice zahtevajo slediti stvarnost dobe, katera preraščа dobo puhlih dozdevanj in predsodkov.

NA PREDVECER ZMAGE

1. Fašizem bo uničen kot odkrita diktatura, toda fašistični ostanki bodo živeli dalje, porajale se bodo nove fašistične tendence in se skušale okrepiti. Pohlep fašističnega imperializma po naši zemlji se bo skušal pojavljati v novih oblikah Mi se naprimer popolnoma dobro zavedamo, da so celo v sedanjih uradnih italijanskih krogih ljudje, ki se nočejo odreči evidentno slovenskih ozemelj, ki si jih je Italija s silo polastila ob koncu prve svetovne vojne. Ni dvoma, da bodo v tem pogledu potrebni še novi napori.

2. Četudi je notranji sovražnik, izdajalec, politično razbit se bo skušal znova utrditi na področju gospodarstva in obnove. Izdajalec je izgubil politične pozicije, njegovi ostanki se bodo skušali okleniti ekonomskih postojank in tu narodu škodovati, se krepiti in se znova dokopati do političnega vpliva v množicah.

3. Pred nami se bodo nakopičile brezštevilne objektivne težkoče pri graditvi in obnovi naše domovine, v gospodarstvu, v državni upravi, v tempih normalizacije notranjega življenja. Jasno mora biti slehernemu aktivistu OF., da je od hitrosti v prevladovanju teh težkoč in čim hitrejše vzpostavitve normalnega življenja odvisna rešitev marsikaterega političnega vprašanja, ki se bodo pojavljala v tem razdobju. Sovražnik bo skušal izkoristiti sleherno težkočo, sleherno napako v premagovanju težkoč.

Vsi ti momenti bodo tem važnejši v zvezi s splošno perspektivo mednarodnega razvoja.

Splošni zakoni družbenega razvoja se seveda s to vojno niso spremenili. Tendenca po koncentraciji ekonomskih izvirov in sredstev v rokah velikih držav — in s tem vred tudi tendenca po čim večjem političnem vplivu — je v tej vojni ostala in se celo okrepila. Mali narodi bodo s temi dejstvi morali računati. Zunanje-politični faktor bo potemtakem igral veliko vlogo v celotni naši politični liniji.

Kolikor je mogoče sedaj videti bo prvo povojno razdobje, prej predno bodo sklenjeni mirovni dogovori — verjetno precej dolgotrajno. Tak položaj bo seveda zvezan s celo vrsto težkoč, ki bodo tudi nas zavirale v čim hitrejšem tempu notranje izgradnje in obnove.

Evropa bo po tej vojni ostala s silno zmanjšano industrijo. Ni verjetno, da bi se v prvem razdobju mogla ta industrija hitro obnavljati. Jasno je potemtakem, da bomo v gospodarskem pogledu v marsičem navezani na druge države.

Za vsakogar od vas je jasno, kakšna vprašanja bodo vsa ta dejstva postavila pred nas. Če bomo hoteli našo domovino dvigniti iz ruševin, bomo morali v prvi vrsti mobilizirati naše lastne sile. Šele potem bomo lahko izkoristili sredstva, ki jih bomo dobili od zunaj, iz inozemstva. Treba je v tem smislu pripravljati tudi naše ljudske množice. Zmaga nad okupatorji ne pomeni počitek, ampak začetek vsenarodne bitke za zavarovanje pridobitev tri in pol letne borbe proti okupatorju in njegovim pomagačem na področju izgradnje nove Slovenije in nove Jugoslavije. Morali bomo izvojevati to bitko ne da bi v katerem koli pogledu zaradi težkoč kakršne koli vrste pustili posegati v našo neodvisnost.

Mislim, da je v teh dneh treba našim aktivistom v prvi vrsti pa tudi vsem našim ljudskim množicam privzgojiti zlasti naslednja svojstva:

1. **Živa budnost** za sleherno pridobitev narodno osvobodilne borbe. Kdor bo hotel razbiti enotnost naših ljudskih množic, ta jih bo predvsem hotel oddvojiti od demokratičnih in nacionalnih pridobitev njihove borbe. Sleherni slovenski človek se mora zavedati, da so te demokratične in nacionalne pridobitve garancija njegove srečnejše bodočnosti.

2. **Enotnost**, ki je dala toliko moč naši borbi proti okupatorju v najtežjih časih, mora biti ohranjena tudi po zmagi nad okupatorjem. Osvobodilna Fronta, v kateri je ta enotnost utelešena, ni samo formacija za čas vojne. Ona mora izvršiti še veliko misijo v prihodnjih dneh . S tako enotnostjo bomo v stanu razbiti vse manevre sovražnikov našega naroda in zaščititi vse pridobitve narodno osvobodilne borbe.

3. **Samozavest,** ki je zrasla iz borbe, uspehov in zmag, mora biti globoko usidrana v naše ljudske množice. Nas so v preteklosti čestokrat bili zaradi malodušja, zaradi dvoma v svoje lastne sile. Uspehi naše borbe so nas naučili samozavesti. To mora postati lastnost vsakega naroda zlasti v dneh, ki se približujejo. Sovražnik bo poskušal ubiti samozavest tedaj, ko bodo največje težkoče, in potem vnesti demoralizacijo ter na ta način oslabiti aktivnost naroda.

4. **Ljudska iniciativa,** ki je v teku vojne proti okupatorju ustvarila čudesa, mora biti tudi glavni vzvod ustvarjalnega poleta v obnovi naše zemlje. Nič ni nevarnejšega za razvoj te ljudske iniciative od okorelega birokratizma, ki se včasih pojavlja tudi že v našem aparatu. Temu birokratizmu je treba napovedati neizprosno borbo.

5. **Hitro vzpostavljanje reda in miru** mora postati stvar vsega naroda. Najširše ljudske množice se morajo zavedati, da bo disciplina v teh dneh olajšala rešitev zelo mnogih vprašanj.

Vam, aktivistom Osvobodilne Fronte mora v prvi vrsti biti jasno, da je od enodušnega nastopa slovenskega naroda ob zlomu okupatorja odvisno lažje in težje reševanje vprašanj. Nikčesar se ne sme zgoditi v teh dneh, na kar bi naši sovražniki lahko pokazali s prstom.

• • •

Ob koncu bi se rad dotaknil samo še dveh vprašanj, ki se tičeta naših poslednjih naporov za zmago nad okupatorjem!

Naša NOV mora biti naša največja skrb. Ona bo odločila končno bitko v korist naših nacionalnih pravic in zahtev in storiti moramo vse da bo ta njena poslednja bitka v celoti dobljena za nas. Posvetite vse sile mobilizaciji ljudstva in sredstev!

Drugo glavno področje vaših naporov mora biti izgradnja naše narodne oblasti. Storite vse, da bodo te demokratske oblike oblasti aktivizirale ves narod in do maksimuma razvile ljudsko inicijativo. Potem nihče ne bo mogel poseči po pridobitvah, tako drago odkupljenih s krvjo naših najboljših ljudi v teku osvobodilne vojne.

Te dve nalogi morata vam, aktivistom OF, neprestano bdeti pred očmi.

Tovariši! Biti borec, aktivist Osvobodilne Fronte v težkih toda slavnih dneh osvobodilne vojne — to je velika čast. Mi vsi vemo, da delo, ki ga je izvršila OF v slovenskem narodu, ni od danes do jutri, temveč epohalnega pomena, prav tako kot je vsa borba narodov Jugoslavije proti fašističnemu osvajalcu in domačim izdajalcem prelomnega značaja za vso bodočnost teh narodov. Zdaj, ko smo na pragu veličastne zmage se morajo vsi funkcionarji in aktivisti OF izkazati kot dostojni nosilci te velike preobrazbe slovenskega naroda. Zato pa je potrebno, da se vsi vi v dneh zmage pokažete na višini svojih dolžnosti prav tako kakor ste se pokazali v dneh borbe in težkih žrtev. Aktivist OF ni bil uradnik v dneh borbe in ne bo uradnik tudi v dneh končnega osvobojenja. Šli ste v borbo kot borci in ostati morate borci tudi še potem, ko bo zmaga dobljena.

Naj živi Osvobodilna Fronta!

Edvard Kardelj.

Naš narodni junak Stane

Pred leti je mali gorenjski partizanček sanjal na paši o pravici za vse ljudi. Kot sirotek brez očeta, ki mu je padel v svetovni vojni, ni imel lahkega življenja. "Morda je pa drugod po svetu lepše," je zamišljeno dejal svojim tovarišem. Kmalu nato si ga lahko srečal v velikem mestu, v Ljubljani. Deček se je šel učit za peka. Služil si je kruh najpreje kot pomočnik. Tako je odraščal.

V sosednji Italiji in Nemčiji pa se je medtem razraščala tiranija, ki je vedno bolj stezala svoje šape tudi po grudi slovenskega kmetiča, po žuljih slovenskega delavca. Stane pa je trdno veroval, da mora priti konec tudi tej krivici. Tedaj pa se je fašizem vrgel nad svobodoljubno Španijo. Kakor drugi, si je tudi Stane dejal: "Potem pride na vrsto naše slovensko ljudstvo. Boljše bo, da že v Španiji uničimo strašnega sovražnika!" In je šel. Hrabro se je boril, priljubil se je pri tovariših, napredoval je v častnika. V srcu pa je ostal isti skromni, dobri tovariš Stane, ki ga tuja bolečina boli bolj kot lastna.

Toda, premalo je bilo v Španiji takih borcev, preveč je bilo v svetu še izdajalcev lastnega naroda. Tem je bolj neslo, če zmagajo fašisti, zato so jih podprli z vsemi močmi. Zato je reakcija zmagala. Stane pa je romal v francosko koncentracijsko taborišče. Vendar kljub vsemu trpljenju tudi tam ni pozabil na svoj narod.

Ko je Slovenija prvič vzdihnila pod tujim bičem nemških in italijanskih zveri, je Stane strgal svoje vezi in prišel domov, da ubrani svoja rodna tla. In v tistih najtežjih dneh slovenske zgodovine, ko je okupator najhuje divjal, ko je po zaporih mučil naše žene, po taboriščih smrti dušil naše otroke in po mestih in vaseh streljal talce, je slovensko ljudstvo bodril zmagoslavni klic ki je prihajal iz svobodnih gozdov. Partizani so želi prve uspehe. V vseh teh poročilih pa je bilo ime tov. Staneta.

Vedno višje je dvignil Stane plamenico oboroženega odpora. Partizanstvo je raslo, se krepilo. Narodni borci so kot bistri studenci z gora prodirali vedno bolj v doline. S puško v roki so čistili slovensko zemljo od okupatorske in izdajalske nesnage, začeli so ščititi slovensko delavno ljudstvo pred nasiljem, pred izseljevanjem.

Tako je Stane postal ljudski maščevalec. Pa ne samo to. Njegove zmage so dvigle samozavest v teptanem ljudstvu. Tako je Stane počasi, pa s sigurnimi zamahi pomagal kovati iz naroda hlapcev narod junakov.

Kje je skromni ljudski sin jemal moči za to veličastno delo? Črpal jih je v svoji veliki veri, da pravica mora zmagati, krivica propasti. Dala mu jih je njegova ljubezen do rodne grude, njegova navezanost na preprosto slovensko ljudstvo, njegovo veliko tovarištvo. To dokazujejo nešteti dogodki iz njegovega življenja.

Ko je bil Stane še komandant štajerske grupe odredov in je nekoč ranjen ležal v partizanski bolnici, je pripovedoval:

"Kakor hitro smo dobili stik s tovariši na Koroškem, sem se napotil tja. Ne morem opisati občutkov, ki sem jih imel, ko sem stopil na ta sveta slovenska tla. V spomin so se mi zbudile vse povesti, ki sem jih v mladosti slišal o svobodnem slovenskem ljudstvu na Koroškem, ki si je nekoč na Gosposvetskem polju samo volilo svoje vojvode in si pisal svoje zakone. In mi, slovenski partizani smo tisti, ki zdaj z orožjem v rokah zedinjujemo zibelko slovenstva z ostalimi slovenskimi pokrajinami. . . Vse se mi je zdelo skoraj neverjetno. Razpoloženje pri Koroškem prebivalstvu je sijajno. Ko sem jim v neki vasi zabičal, da mora moj prihod ostati v tajnosti, ni to prav nič pomagalo. Takoj je vedela o tem vsa vas in iz vseh bajt so začeli prihajati kmetje in kmetice. Vsak je hotel govoriti z menoj. Vsak mi je hotel postreči z vsem, kar je imel. Počutil sem se, kakor da sem prišel domov in da je vojne že konec. Povsod, kamor sem prišel, pri železni Kapli in pod Pliberkom, so me prosili, naj še pridem. Bil sem med brati. . .

Niso samo koroški kmetje globoko spoštovali komandanta slovenske osvobodilne vojske Staneta. Tudi pohorskim kmeticam, mladini prelepe Savinjske doline, delovnemu človeku Gorenjske in Primorske, starim ljudem v dolenjskih vaseh, vsem so vselej v ljubezni

(Nadaljevanje na 4 st.)

Fašistično Domobranski teror nad Slovenci

IZDALA KOMISIJA ZA UGOTOVITEV ZLOČINOV OKUPATORJEV IN NJIHOVIH HLAPCEV PRI PREDSEDSTVU SNOS

Sestavil: Dr. MAKSO ŠNUDERL.

"Prekleti, tisočkrat prekleti morilci, ki slovenskim materam ubijate može in sinove za — Judeževe groše. . . !"

BECELETOVA MATI!

U V O D

Okoli mene je sijoče poletje. Zelenje, ki se bohotno zgrinja vsenaokrog, kar kipi rodovitnih sokov. Ves dan pojo tiči, neutrudljivo preletavajo ta samoten košček zemlje. Vse sama volja do življenja.

Na mizi pred menoj se kopičijo akti. Debeli snopiči, povezani z vrvico, kopi časopisov, knjig in brošur, seznami, poročila, dopisi, spisi, slovenski, italijanski in nemški. Ob meni so zložene skladovnice arhiva italijanske pehotne divizije "Isonzo", nekoč tako imenitne in vsemogoče oblasti v Novem mestu. Zdaj so to le še klavrni ostanki neverjetnega birokratizma. A za nas so zanimivi. Vsebujejo navodila, kako naj požigajo in more, odganjajo ljudi v ječe in internacije, poročila o izvršenih umorih in nasiljih. — Kri.

V aktih na mizi so poročila o nasilstvih bele garde, to je "Prostovoljne protikomunistične milice" po italijansko MVAC, Milizia Volontaria Anticomunista, plave garde, mihailovičevcev, rupnikovcev, ali, kakor so se končno zedinili: slovenskih domobrancev (DMB). Spet kri, sama slovenska kri, ki so jo začeli pretakati poleti leta 1942 belogardisti, ko so začeli napadati skupno z italijansko vojsko partizanske edinice.

In tam ob robu mize dve knjigi: "V znamenju Osvobodilne fronte" in "Črne bukve". Nasmeh mi sili na ustnice, smejati bi se moral, če bi ne bilo toliko tragike v strahotah, ki so opisane v teh knjigah, toliko zlobe in laži, podlosti in potvorb. Tu je dokaz, kako postane nesreča naroda pozornica političnih špekulantov in bratska kri propaganda, vse skupaj krvava farsa v igri političnih pokvarjencev. In spet kri, sama kri.

Zdaj se mi zdi, da je vse rdeče okrog mene. Rdeči kolobarji se prepletajo od italijanskih snopičev čez poročila o domobranskih nasilstvih do teh umazanih knjig. In v ozdaju se mi riše v plamenih hiš in vasi, ki tako strahotno rušijo zlasti primorske domove, kakor **Mene Tekel Ufarsin**, napis —

Domobransko—fašistični teror!

Teror nad življenji, ki hodi ponoči po vaseh, po Barju, po Kozlarjevi gošči, ob cerkvici sv. Duha, po bregovih Ljubljanice in valovih Save, skozi Brkine in po Cerovem, po vaseh in obronkih svobodnega ozemlja, v temnih nočeh in se izdaja le z ostrim jekom strela, s topim udarcem kopita puške, s pridušenimi kriki smrtne groze, s pljuskom v valove Save. Razmesarjena, od strelov prerešetana, od vbodljajev zmaličena, od pobojev razbita, naplavljena, izorana, zoglenela, napol strohnela trupla in nenadni grobovi v gozdovih pa molče obtožujejo domobransko — fašistični teror nad Slovenci. A to ni dovolj.

Vseh ni mogoče pokončati z orožjem. Še hujši je teror nad dušami. Ukloniti je treba narodu svobodno voljo, streti mu njegove misli, ki se izvijajo skozi mračni kaos dobe k spoznanju resnice, zajeti je treba njegovo mišljenje in ga pod strahovitim pritiskom tisočkrat povečane in neprestano ponavljane laži prisiliti v smer, ki je zaukazana. Zato pa je treba poseči po najdražjem v ljudeh, po njihovih verskih čustvih. Vero ti hočejo vzeti, brani jo! V imenu Kristusa Kralja! In po gospodarski skrbi, ki je osnova za obstoj: zemljo ti bodo vzeli, brani jo! Zadeti je treba narodni ponos: brezdomci so, ki ti bodo vzeli domovino! Razvneti je treba globoki čut za poštenost, pravičnost in dostojnost: morilci so, ki se naslajajo v krvi, roparji, skrunilci mladine! In kadar so v nevarnosti tolikšne osnovne dobrine, je v silobranu dopustno sleherno sredstvo, ne le oborožena borba zoper lastnega brata, ampak tudi umor in uboj, da, celo narodno izdajstvo, zveza z okupatorjem, s katerim koli, najprej z Italijanom, potem z Nemcem, pa čeprav s samim peklenščkom!

Tako se bohotno razraste laž in zagospodari po časopisih in tisku sploh govori na javnih zborih in s prižnic, glasno in prišepetavajoče. Ljudje begajo, postajajo malodušni, dvomljivi in omahljivi. Peklensko spačeni smeh nekdanjih gospodarjev nad usodo naroda pa spremlja uspehe tega — domobransko — fašističnega terorja.

Nekdanji gospodarji! Da, to so oni, ki vidijo, kako curlja poslednji prašek v peščeni uri njihove oblasti nad usodo in dušami slovenskega naroda! Mogočno se je dvignil najboljši del slovenskega naroda v odpor tujemu okupatorju. Zvezal se je z bratskimi južnoslovanskimi narodi v močno vojsko pod svojim voditeljem Titom, pridružil jo je Velikim Zaveznikom in tako vzel usodo naroda v svoje roke. In narod v Primorju in na Štajerskem, Gorenjskem in Dolenjskem in predvsem v beli Ljubljani se je zgrnil in strnil okoli novega gipanja, ki se mu pravi Osvobodilna Fronta.

Kaj bo spričo tega s staro oblastjo nekdanjih gospodarjev? Zdaj se tresejo temelji oblasti tistih političnih zajedalcev, ki so se 23 let po mili volji igrali z usodo svojega naroda. Tisti ki so pridigali, da je vsa oblast od Boga in zato zahtevali poslušnost okupatorju, kakor tudi tisti, ki so oznanjali politiko čakanja, tisti torej, ki so tako razumeli dolžnost svojega ljudstva, stoje sedaj pred prepadom. Zdaj hoče narod sam sebi vladati, s svojimi organi oblasti, ne več s poslušnim uradništvom od zgoraj navzdol, ampak s svobodno postavljeno ljudsko oblastjo od spodaj navzgor! To je treba za vsako ceno, z vsemi žrtvami preprečiti, kajti gre se za vse, zares, prav za vse; In zato je potreben upravičen in svet — domobransko — fašistični teror!

Peščica razumnikov, ki stoje na čelu klike v zaščiti okupatorja, dobro ve, kako teče voda. Niso neumni in ne dvomijo, da bo zmagala in že zmaguje tista vojna stran, s katero je zvezana Osvobodilna Fronta.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Uspešen koncert in zabava v Port Arthurju

Dne 8 aprila je bil prirejen koncert po lokalnem Svetu Kanadskih Južnih Slovanov v Port Arthurju in obenem ob tej priliki se je vršila proslava četrte obletnice nadčloveške borbe narodov Jugoslavije.

Kot že običajno pri vsaki prireditvi narod v naši koloniji se oduševljeno odzove pozivu, tako je tudi pri tej zadnji prireditvi bila dvorana do zadnjega kotička napolnjena. Že pred otvoritvijo koncerta, mnogo se jih je moralo vrniti vsled pomanjkanja prostora.

Koncert je bil zelo bogat na programu. Nastopili so v razporednem delu Slovenci, Hrvati in Srbi z ginljivimi narodnimi pesmi in z deklamacijami. Vse točke so bile mojstrsko vprizorjene. To je dokazala tudi publika z navdušenim ploskanjem.

Nekako v sredini koncertnega programa, je prekinil nastopanje predsedatelj koncerta z kratkim nagovorom, ter omenil pomen koncerta in pomen proslave, oziroma dan 27 marca v katerega znaku je bila prirejena ta prireditev. Omenil je, da se tudi mi pridružujemo v znaku bratske solidarnosti narodov Jugoslavije ob praznovanju 27 marca, kot četrte obletnice njihove nadčloveške borbe proti fašističnih okupatorjev in njihovih hlapcev.

S tem je poklical Urednika slovenskega naprednega lista "Edinost", George Matešič-a, kateri se je ta čas nahajal med nami.

Tovariš in urednik Matešič z njegovim nastopom, najprej v svojem materinskem jeziku in potem srbohrvaškem, nas je bil za eno uro zvezal z našimi brati in sestrami — junaškimi borci — v stari domovini. Opisal nam je odločilni nastop našega naroda 27 marca 1941 leta in vse do današnjega dne. Kako je ta narod vodil mučeniško borbo proti okupatorskim tolpam in proti domačim izdajalcem in z kolikimi žrtvami je ta narod postavil resnični temelj novi svobodni federativni Jugoslaviji.

Govornik je bil večkrat prekinjen z velikim aplauzom udeležencev. Po skončanem govoru urednika Matešič-a, predsedatelj je prečital pozdrav in z odobrenjem navzočih je odposlan na Narodno-osvobodilno armado, oziroma njenega voditelja premiera in maršala Tita.

Dop. lokalnega Sveta
Ed. Troha.

JUGOSLAVIJA NA POTU V NOVO BODOČNOST

Beograd — Dopisnik za prekooceansko službo Mr. Landrum Bolling v svojem dopisu z dne 20 marca o revoluciji v Jugoslaviji, poroča naslednje:

Najbolj važno in resnično dejstvo, ki govori o nastali spremembi v Jugoslaviji, je le orjaški napor Osvobodilnega pokreta, da odstrani iz pradavnine notranja sporna vprašanja med Južnimi Slovani z osnovno ureditvijo šest federativnih enakopravnih državnih enot za Hrvate, Slovence, Srbe, Macedonce, Črnogorce ter Bosno in Hercegovino.

Partizani so od samega začetka smatrali, da je narodno edinstvo mogoče in edinstvena borba proti nemških okupatorjev izvedljiva edino z rešenjem nacionalne enakopravnosti v duhu bratske sloge. Oni vidijo v duhu bratske sloge obenem rešitev za ustanovitev nove in trajne vlade, kakor tudi mogočnost za hitrejšo rekonstrukcijo svoje domovine. Tako enostavno kakor zveni, je resnica v tej revoluciji v procesu.

Kako radikalne so te spremembe in kako velik je njih obseg, je prav težko si zamisliti razen da ste imeli priložnost v predvojni Jugoslaviji slišati Srbe, kako so izražali mržnjo proti Hrvatov, zatem obtožbe Macedoncev proti Srbom in naposled ko so vam Bosanci v brezkrajnosti orisali skoro večni konflikt med katoliškimi Hrvati, pravoslavnimi Srbi in Muslimani v teh sedaj opustošenih pokrajinah. Le odločno zaupanje v odpor naroda izpod peklenske okupacije, ter vdanost edinstveni borbi proti okupatorjev, sta bili zmožni istočasno se lotiti reševanja notranjih problemov teh narodov.

Eden od mnogih narodnih voditeljev kateri je imel to zaupanje in vdanost je Rodoljub Čolakovič, tajnik presidiuma Narodno-osvobodilnega Sveta sedanji minister za Bosno in Hercegovino. V pogovoru z njim je dejal: "Vojna je obenem trda šola. Ali se prav dosti naučite ali pa poginete. Naprimer moji Srbi v Bosni, so naučili v desperatni borbi proti Nemcev, da je treba imeti prijatelja v vsaki vasi, ne glede da li so Muslimani, Hrvati ali Srbi. Istočasno je bila ista nagrada za Hrvate in Muslimane. Tudi oni so naučili isto. Prelivajoč svojo lastno kri ramo ob rami v borbi, rojeno je novo sočutje in edinstvo, katero bi ne bilo mogoče drugače doseči.

Še več kot to, narodi Jugoslavije na splošno jasno vidijo, da bivši šovinizem kateri je šel za tem, da naprti dominacijo eni ali pa drugi naciji, ni prinašal nikomer koristi. To je bil način pan-srbske reakcije predvojnih režimov, ki se je tako hitro podrl ob napadu Hitlerja na Jugoslavijo.

Naše stališče v tem oziru sloni na načelih bratske enakopravnosti, veroizpovedi, jezika, kulture in deželnih vlad. Vsaka avtonomna federativna enota bo imela svojo zakonodajno upravo sestavljeno od svojih narodnih voditeljev. Bivša idealna Jugoslavija je omražena. Danes njena nova tvoritev na načelih demokratične federacije, je omogočila uspešno borbo proti nemških okupatorjev, ter osnovo nove državne enote narodov Jugoslavije."

ZAHVALA ZA OBISKE IN POMOČ

Vancouver — Kakor sem se bil že enkrat oglasil lansko leto iz Powell River bolnišnice, kjer sem preležal notri 4 mesece, se topot oglašam iz General bolnišnice v Vancouverju. Ni zadostovalo ostati v prej omenjeni bolnišnici, sem moral na pregled k specijalistu za srčno bolezen v Vancouver in ta me je seveda zopet poslal takoj v General Hospital, kjer sem se moral podvrči operaciji na vratu in se že tukaj nahajam tri mesece, skupaj sedem mesecev v bolnišnici.

Vem pa dobro da bo vzelo najmanj še tri mesece predno bom za kako delo sposoben. Saj tako mi pravi moj zdravnik, pa tudi sam tako presojam. Seveda moja želja je, da se čimprej podam ven iz bolnišnice, toda ko bi le bila uslišana. Kajti človek je vendar najsrečnejši šele tedaj, če ga ljubo zdravje služi.

Tem potom je obenem moja želja se prisrčno zahvaliti vsem Slovencem, Hrvatom in Žumberčanom, ki so me prišli obiskati v bolnico in mi prinašali vsega kar sem želel. Posebno se iz srca zahvaljujem rojaku John Legat in Tony Ogulin, ki sta se trudila in nabirala denarne prispevke od naših izseljencev za mene v znesku $165.00. Čeravno nisem bil zadovoljen s tem da so nabirali denar brez mojega vedenja, moram priznati, da je to jako lepo in tudi do srca ginljivo, ko človek pride v tak položaj kot je moj in da se njegovi bližnji in nepoznani rojaki zavzemajo za njega ter mu pomagajo in ga tolažijo. Zato iskrena hvala vsem in vsakemu posebej!

Kaj takega bi ne privoščil največjemu sovražniku, da se mu pripeti, kot se je meni zaradi bolezni. Toda da kogarkoli zadene tak slučaj, bom vedno prvi za pomoč. Kajti zdravila, zdravniki in bolnišnica, stane veliko denarja, kjer pa vsaka pomoč v takem slučaju, je stokrat cenjena.

Toraj še enkrat iskrena hvala vam rojakom in rojakinjam ter vsem drugim našim izseljencev tukaj v Vancouverju.

Želim vsem srečo in zdravje.

Marko Pezdirc.

MOJ OBISK V ST. CATHARINES

Dne 24 in 25 februarja sem se nahajal v Toronto, ker se je vršila ta dva dni seja glavnega odbora Zveze Kanadskih Slovencev in tudi skupna seja treh bratskih glavnih odborov Zvez Kanadskih Slovencev, Hrvatov in Srbov. Ob tej priliki po skončani seji, sem izkoristil priliko na poziv članstva odseka v St. Catharines, da jih obiščem in održim predavanje, kakor je bilo že prej naznanjeno. Tako sem se sicer po dolgem času srečal z tamošnjimi rojaki in rojakinjami, kateri so se v lepem številu odzvali predavanju.

Moram priznati, da so vsi ne glede na svoje gospodarsko premoženje, naprednega mnenja, in jako zainteresirani za borbo našega naroda v stari domovini, njen izhod, kakor tudi tukajšne razmere v katerih živimo. Največja ovira jim je, da si ne morejo večkrat privoščiti časa za sestanek skozi letno sezono, zaradi dolgih ur dela na polju. Poletni čas to že vsi vemo, da je za poljedelca dragocenjen čas. Potrebno je obdelavati polje, pospravljati rano letino in saditi poznejšo itd. Toda kljub temu, se prav mnogo interesirajo za društvene in organizacijske stvari, posebno v zimskih mesecih. Prirejajo hišne zabave pri znanih rojakih, kateri jim gredo na roko zaradi prostora in na ta način dobro napredujejo.

Njihov odsek Zveze šteje 39 članov in tisto nedeljo se jih je vpisalo 6, drugi so pa obljubili, da pridejo na bodočo sejo in da se bodo vpisali. Nekateri so omenili, da bi bilo jih več prišlo na predavanje, toda zaradi raztresenosti in pa ker vsak nima svojega avta, so seveda z tem težkoče za vdeležbo. Torej odsek v St. Catharines se šteje med največje v tej deželi in je organiziran res na zdravi podlagi. So složni in se razumejo med sabo pač tako, kakor se spodobi pri eni narodni-delavski organizaciji, kjer ni mesta za razprtije, zbadanje ali sovraštvo.

Vendar pa tudi tam ni vse gladko, kakor bi človek dobil utis na vpogled. Je pač takih tudi tam, kakor se včasih pojavljajo po drugih naselbinah, ki hočejo biti ene vrste diktatorji v naselbini. Če pa to ne dosežejo, se postavijo na drugo stran plota, so proti Sovjetski Uniji in proti delavskega gibanja. Tem ljudem še zmeraj zveni neka čudna melodija in naj primernejši takti so spisani v knjigi "Main Kampf". Izmišlije vsake vrste, besedičenje in natolcevanje, zavist in zbadanje. V pravem pomenu duševni bolnik, kateri se je zaljubil v samega sebe in lastna senca mu postaja sumljiva. Takih na žal temu je tudi v St. Catharines. Izgledajo res kakor generali brez vojske, dasi se računajo v neke vrste "opozicijo", če tudi ne vedo za kaj in kaj jim je namen. Takim seveda ni dorastel celo "maršal Tito" ali pa "Stalin". Oni vedo vse in nič!

Preveč prostora bi vzelo za opisati take poedince, kateri se včasih znašajo, kako veliki "modrijani" da so in kako jim nihče ni kos. V resnici pa tako neverjetno nerodni za današnjo dobo, da bodo kaj kmalu samemu sebi postali smešni.

Današnji čas je preresen in zahteva od vsakega poedinca, da se opredeli na eno ali drugo stran. Trkati se po prsih, češ da sem to ali ono, da sem bil že davno v taki ali taki organizaciji, nevelja in je le prazno besedičenje brez pomena. Danes se štejo samo dejanja tako poedinca, kakor tudi organizacij, društev in naroda v splošnem. Ni časa za besedičenje in prerekanje, kajti na bojni poljani teče kri v potokih in oni, ki polagajo in so položili svoja življenja za svobodo in pravice, kličejo po osveti — kličejo za maščevanje nad fašističnimi morilci in njihovimi hlapci.

Iz takozvanega nasprotnega tabora za omenjeni dan, so se pripravili vnaprej in tako, da niti enega ni bilo prisotnega na predavanju. Pa naj še kdo reče, da niso nasprotniki naprednih in narodnih stvari. Ali pa najbrž da so se bali, da bi povedal resnico o njihovem delu kot poedinih članov VPZ. Bled. Stari pregovor pravi: "da resnica v oči bode." To je najbrž bil tudi vzrok, da se taki posamezniki niso udeležili predavanja in na javnem mestu pred našim narodom povedati svoja mišljenja, prigovor, napačnost za eno ali drugo stvar. To bi bila daleč lepša in plemenitejša olika in dostojnost poedincev, kakor pa po privatnih hišah obirati in obrekovati kogarkoli vsled organizacijskih ali narodnih stvari. Saj vendar nismo otroci, da bi se prepirali zaradi barve na svinčniku.

Vsa čast in priznanje članom in članicam odseka Zveze Kanadskih Slovencev in tudi onim članom in članicam podpornega društva, kateri se vladajo po načelih društvenih pravil in se ne pečajo z obrekovanjem in zbadanjem posameznikov v drugih organizacijah. Odsek Zveze v bistvu svojega pomena, je oveličal naše rojake v St. Catharines ne samo z tem, da so organizirani v narodni proti-fašistični organizaciji, ampak tudi z tem, da delajo z vsemi drugimi ljubitelji svobode in demokracije za zmago nad fašizmom in pa uresničitvi le pravičnih načel za narod in človeštvo v splošnem po skončani vojni. Poleg tega njihova pomoč našim bratom in sestram v starem kraju, dejansko izraža njihovo rodoljublje.

Naj se tem potom, če tudi že malo pozno iskreno zahvalim vsem skupaj za lep sprejem, postrežbo in gostoljubnost, posebno družini Cesar, na njihovem prijateljskem trudu in postrežbi. Torej najlepša hvala vsem skupaj in upam, da se bomo še tako zbrali ob drugi priliki za naše in našega naroda koristne svrhe.

J. Miketič.

Troje zanimivih in značilnih pisem iz Francije

Slovenski vojak Franc Erjavec, čigar dom je na 1208 E. 175 St. Cleveland, Ohio in ki je zdaj že delj časa v Franciji, je pisal dvoje lepih in značilnih pisem, ki sta objavljeni v "Glasu" glasilo S. D. Z. v originalu na angleški strani, v slovenskem delu pa v prevodu. Prvo pismo, datirano dne 22. januarja t. l., se glasi:

Doslej še nisem imel prilike, da bi poslal "Glasu" kak dopis, toda ker imam sedaj nekoliko časa in tudi neko zgodbico, bom storil to zdaj. To pismo bi vam rad pisal v jeziku, katerega tako rad govorim, pišem pa bolj težavno, zato vam bom pisal v naši dobri, stari "American Way."

Preko morja sem že kakih enajst mesecev in večino tega časa v Franciji. Pri armadi sem zaposlen kot mehanik ter popravljam motorna kolesa in druga vozila. Naša stotnija je namreč ves čas, odkar smo tu, silno zaposlena.

V našem "vandranju" po Franciji iz kraja v kraj, sem vedno pazil na to, ali se morda ne snidem kje z ljudmi, ki bi znali govoriti slovensko. In končno sem res našel Slovence, ki žive v nekem taboriču za begunce, oddaljenem samo nekaj milj od kraja, kjer sem jaz nastanjen.

Nekateri teh, zlasti mlajši možje med njimi, so bili jugoslovanski vojaki, ostali pa tvorijo rodbine, ki so bile poslane na prisilno delo v Nemčijo. Vsi so bili veseli, ko so me spoznali, zlasti ker sem lahko z njimi govoril v slovenščini ter jim povedal, da sem iz Clevelanda, kjer smo otroci slovenskih staršev znali prej slovensko kot pa angleško. Nekateri teh ljudi imajo svoje sorodnike v Clevelandu in v drugih ameriških mestih, toda sedaj jim ne morejo še pisati. Vsi upajo, da bodo to lahko storili, ko bo konec vojne in ko jim bo mogoče povrniti se nazaj na svoje domove.

Ti moji novi prijatelji so mi povedali marsikatero zgodbo o postopanju, katerega so bili deležni pod nacisti, ki so jih končno prisilili, da so morali zapustiti svoje domove ter oditi v Nemčijo na prisilno delo za nemško vojno mašino. Nekateri slovenski vojaki, na katere smo tukaj naleteli, imajo priporočila ameriške armade, iz katerih je razvidno, da so sodelovali pri osvoboditvi Francije. Vsi skupaj pa imajo zelo radi Amerikance in pravijo, da bi po vojni zelo radi obiskali Ameriko.

Jaz večkrat prinesem slovenskim otrokom slaščice in bonbone, ki jih dobim od doma, in ker je to prvikrat, da so ti revčki kaj takega okusili, si lahko predstavljate njihovo veselje. Upam, da bom ostal še nekaj časa tukaj, da bom lahko se večkrat skupaj s temi svojimi prijatelji.

Imel sem neko starejšo izdajo vašega časopisa "Glasa", "katero sem podaril tem svojim prijateljem. Zagotavljam vam, da so se počutili ob branju silno srečni.

Za sedaj končam to pisanje v upanju, da bom kmalu spet v dobri, stari Ameriki.

1-5 Frank Erjavec.

Drugo njegovo pismo, datirano dne 27. januarja nekje v Franciji, pa se glasi:

Nedavno sem "Glasu" od tukaj sporočil, kako sem naletel v Franciji na naše slovenske ljudi, nacoj vam bom pa zopet napisal par vrstic. Z mojimi novimi prijatelj sem v stikih, kadar koli mi je mogoče. Teh sestankov sem silno vesel, ker imam sedaj priliko, govoriti v jeziku svojih staršev, veseli me pa tudi, ker jih razumem in slišim njihovo govorico, v kateri mi pripovedujejo o svoji domovini, kašna je bila prej in kašna je sedaj pod nemško peto. Slovensko ljudstvo ne bo nikoli pozabilo Nemcev, niti ne dejstva, kako so jih odvajali na prisilno delo v Nemčijo, kjer so morali delati za nemško vojno mašino.

Prilagam vam tudi pismo, katero so na mojo prošnjo napisali moji slovenski prijatelji. Prosil sem jih, naj kaj napišejo, nakar bom poslal to njihovo pismo v objavo "Glasu", da ga bodo brali tudi drugi naši rojaki v Ameriki. Danes ne morem označiti imena kraja, kjer so ti ljudje, niti ne, kako dolgo bodo ostali tukaj, rečem pa lahko toliko, da imajo vsi upanje, da se čimprej zopet povrnejo domov ter pričnо življenje znova.

Upam, da bo cenzor dovolil odpošiljatev pisma, da ga bodo brali v "Glasu" naši ljudje.

1-5 Frank Erjavec.

Pismo njegovih slovenskih prijateljev "Glasu" se glasi:

Spoštovano uredništvo:

Sprejmite pozdrav Slovencev-brezdomcev iz osvobojene Francije. Ko so Nemci zasedli Jugoslavijo, je zavladala grobna tišina po vsej Sloveniji. Slovenski napisi so izginili. Duhovnike so preganjali, cerkve zapirali; po cestah je bilo slišati samo odmeve trdih korakov gestapovcev in SS čet.

Po vsej deželi se je ko blisk naglo raznesla novica, da nas bodo preselili. Kri je zastala po žilah. Ljudje so se vpraševali, ali je to mogoče v dvajsetem stoletju. Povsod Nemci, samo Nemci. Samo oni so imeli pravico do življenja, drugi narodi pa so jim morali biti sužnji. Taka usoda je tudi nas doletela. Tri leta našega trpljenja in šikaniranja po Nemčiji ni mogoče opisati. Korenje, koleraba in krompir, to je bila naša dnevna hrana. Živeli smo po različnih "lagrih" ter delali po 12 ur dnevno. Praznikov nismo imeli, samo — delaj in delaj!

Novembra meseca se je pričela bližati ameriška armada in grom topov je bilo slišati vedno bliže. Nemci so postajali nemirni in nervozni, posla so imeli čez glavo. Pred prihodom ameriške armade so evakuirali vse inozemce. Gestapovci in SS četniki so nam zatrjevali, da če se pravočasno ne umaknemo, nam bodo Amerikanci ušesa in glave porezali. Skupina osemnajstih Slovencev smo se zatekli v zakloništče, ki so ga zgradili Nemci v zaščito pred ameriškimi bombniki. In ravno to zakloništče nam je bilo v rešitev iz nemških verig. Dne 6. decembra 1944 nas je ameriška vojska rešila triletnega nepopisnega gorja. Zdaj smo v lageru, kjer željno pričakujemo povratka v domovino.

Tu nas je obiskal slovenski rojak Frank Erjavec iz Clevelanda, O, ki je vojak ameriške osvobodilne armade. Prav lepo se mu zahvaljujemo, ker je obdaril naše otroke z ameriškimi bonboni. Tople pozdrave pošiljamo vsem Slovencem širom Amerike in Kanade. Slovenci rešeni triletnega trpljenja in nepopisnega gorja. Rodbine:

Franc Lajkovič, Pristava, srez Krško. Vincenc Orh, Veliki Podlog, srez Krško. Franc Krašovec, Leskovec, srez Krško, Ivan Sterle, Hrastje, srez Krško. Rudolf Jazbinšek, Sevnica ob Savi. Franc Babič, Brežice. Ivan Ilias, Brežice.

Sgt. Stanle Mozic je pisal domov, da se je v Nemčiji sestal z slovenskimi družinami in sicer navaja sledeča imena: Anica Strgar iz Sv. Lenarda pri Brežicah in Zorčič Franc iz vasi Globoko pri Brežicah. Te družine so Nemci pregnali iz njih domov pred tremi leti. Boje se samo, da bi Nemci naše nazaj potisnili, ker potem bi bilo zopet gorje zanje. Stanley jim je dal ves svoj živež, česar so bili zelo veseli. Stanley je sin Mrs. Frances Kodrich iz 6522 Schaefer Ave. Stanlev pač ni vedel, da so ti ljudje doma komaj dve uri od njenega doma v stari domovini. Tudi njeni starši in sorodniki so najbrže kje na Nemškem tlačani modernega huna.

V blag spomin zvestemu delavcu in rodoljubu

Dne 20 aprila je minila prva obletnica odkar se je za večno od nas poslovil med našim narodom dobro znan zvest delavec, marljiv gospodar in družinski oče — **Alojzij Štangel.**

Pokojnik je bil na splošno znan napreden delavec, kateri se je v zgodnjih letih pred gospodarsko krizo v tej deželi zavedal, kaj prinaša ljudstvu kapitalistična gospodarska kriza in kaj je

ALOJZIJ ŠTANGEL

potrebno storiti, da se odvrne pretečo nevarnost — glad in brezdelje. In ravno zato ni izgubljal ne časa in tako ne priložnosti, da vzbudi duh zavesti med našim narodom za potrebo organizacije in zlasti delavskega tiska.

Kakor Slovenci, tako Hrvati in tudi druge narodnosti, so poznale pokojnega Lojzeta, ne samo po imenu, marveč po njegovem zvestem delu v prid delavskega razreda. Mnogi se ga spominjajo, kako se je pogovarjal v brezdelju v parkih in urgiral delavce, da se organizirajo v svoje delavske organizacije. Kako naj širijo in podpirajo svoj delavski časopis, kot najdoslednejši nosilec njihovih želja in zaščitnik njihovih interesov.

Marsikateri mu so tedaj odobravali, mnogi pa tudi črtili vsled nezavesti, kako daleč je že tedaj sprevidel potrebo za organizacijo in delavsko časopisje pokojni Lojze. Mnogi se ob tem času spomnijo njegovih besed, katere so za današnjo dobo enako vredne, četudi jih je neštetokrat ponavljal sem od leta 1930. **"Delavci, če hočemo kaj doseči, moramo biti organizirani"** — je dejal. Edino potom organizacije nam je mogoče izbojevati zmago nad onimi sebičneži, kateri na naš račun kupičijo ogromne profite in skladajo veliki kapital. V tem oziru nam je ne samo kažipot in zaščitnik, ampak tudi obenem vzgojevalec, delavski časopis.

To so približno besede z katerimi je prepričeval delavce pokojni Lojze Štangel. Njihov pomen je enako veljaven danes in bo veljaven tudi jutri. Toda tudi poleg pomena teh besed, je potrebno da nam kot delavcem služi za primer, kako je treba vztrajati in kako tudi delati za narodne in delavske interese. Kljub temu, da so ga mnogi črtili zaradi njegovega prepričanja, da je trpel glad v letih gospodarske krize, da je marsikatero noč prespal na trdem, da je bil na takozvani črni listi pri delodajalcih, vse to ni zlomilo njegove odločne volje in prepričanosti, da bo napočil sicer srečnejši dan za delavce in narod v splošnem. To nado je gojil v svojem srcu in si v njej vzbujal tudi energijo.

Naporno življenje kakor ga imajo po večini delavci, je končno posledica njegove bolezni, kateri je moral podleči v svoji srednji dobi človeka. Približno okrog tri leta se je nahajal v Sanatoriumu za zdravljenje tuberkoloze (Jetike). Ni pa ozdravel. Umrl je 20 aprila leta 1944.

Alojz Štangel je rojen dne 16 marca 1901 v vasi Račica, okroj Laški, fara Loka, pri Zidanem mostu. Je sin Alojza Štangel in Augustine, rojene Kranjc. Njegov oče je bil posestnik in tudi trgovec.

V Kanado je prišel v februarju leta 1927 vred z zgodnjimi priseljenci, kjer je obavljal razna dela in predno je moral v Sanatorium, je delal nekoliko let pri železniški družbi Canadian Pacific Railway Comp.

V letu 1937 je spremil svojo družino v Kanado, katera se nahaja tukaj v Torontu in sicer: Amalija Štangel soproga, Tončka in Gustina hčere, Alojzij Friderik, sin.

Pokopan je na Mont Hope pokopališču tukaj v Torontu. Ob njegovi obletnici se spominjamo njega kot zvestega delavca, naprednega rodoljuba in prav dobrega družinskega očeta.

Ohranimo mu blag spomin med nami z tem, da bomo sledili pomen njegovih besed, katere nam je stokrat ponovil dokler je bil živ.

Prijatelj.

VABILO NA ZABAVO

Odsek Zveze Kanadskih Srbov v Vancouverju, priredi zabavo v znaku četrte obletnice "Srbskega Glasnika" v torek dne 15 maja. Zabava se bode vršila v Srbskem Prosvetnem Domu, 767 Keefer St.

Začetek ob 7.30 zvečer.

Pozivljamo vse prijatelje srbske progresivne novine, posebno brate in sestre Slovence in Slovenke, da nas obiščete omenjeno večer. Zabave bo dovlj za vse.

Odbor.

Slovenija v borbi za svobodo

Piše: MIRKO G. KUHEL

Vloga cerkve in odnošaj partizanov

V Sloveniji ni mogoče opisati nobene poteze življenja da se ne bi upošteval vpliv katoliške cerkve. Vsaka vas ima svojo cerkev in če cerkve, ne, vsaj kapelico, ki navadno zavzema prominentno mesto na kakem zvišanem prostoru ali gričku. Razen male izjeme je narod stoodstotno katoliški. Ukoreninjena je med njim starodavna navada, da se šteje čas od enega praznika do drugega, od svetnika do svetnika — po pratikah. Važni in pomembni dogodki ostajajo v spominu ne po datumu mesecev ali dnevov, temveč po praznikih svetnikov. Sosedov fant se je oženil ob sv. Antonu, krava je zlegla dan po sv. Jožefu, stric so si nogo zlomili ob sv. Jakobu, prvi sneg je zapadel ob sv. Martinu itd. Važnost praznika je odvisna od imena svetnika in njegove priljubljenosti in razodeva jo zvonenje in klenkanje zvonov.

Tudi po razsulu Jugoslavije se v tem ni ničesar spremenilo. Narod in njegova cerkev sta ostala. Tudi ob času okupacije so cerkve dobro obiskane, toda med verniki prevladujejo ženske, otroci in starčki. Možje in fantje so večinoma pri vojakih ali pa raztreseni po Evropi v internaciji ali prisilnem delu.

Če bi zunanji človek kako nedeljo obiskal vaško cerkev, bi opazil med množico tudi precej partizanskih vojakov. Mnogi izmed teh nosijo okrog vratu običajne svetinjice in škapulirje in napram veri in cerkvi kažejo popolno udanost in spoštovanje.

Osvobodilna fronta v nobenem slučaju ni povzela kakega koraka ali se posluževala propagande, ki bi bila naperjena proti veri ali cerkvi. **Samo oni cerkveni predstavniki, duhovniki in klerikalni voditelji, ki so izkoristili svoje pozicije in sodelovali z sovražnikom proti Osvobodilni fronti, so bili pred narodom razkrinkani, postavljeni pred sodnijo in sojeni — ne kot duhovniki, temveč kot Slovenci, ki so postali navadni narodni izdajalci.**

V Hinjah v Suhi krajini je vsled spijonaže bil obsojen na smrt župni upravitelj Kern. Pri sodnijski obravnavi je priznal, da je dajal sovražniku informacije o gibanju partizanskih čet ter s tem povzročil bombardiranje in popolno uničenje treh sosednjih vasi. Toda svojo krivdo je zvračal na svoje predstojnike iz Ljubljane, ki so mu dajali taka navodila. Sodilo ga je civilno sodišče in ne vojaški nagli sod.

Med partizani se nahaja kot duhovni vodja in predstojnik vojnih kuratov dr. Metod Mikuž, bivši tajnik ljubljanskega nadškofa Rožmana in škofijski arhivar, ki opravlja med partizani cerkvene obrede pri porokah, pogrebih in krstih. Dasi je opravljen v partizansko uniformo in nosi čepico s simbolično rdečo zvezdo, ne nosi orožja. Čestokrat je že javno poudaril: "Božji služabnik ne rabi orožja." Pristopil je k Osvobodilni fronti, ko je v Ljubljani zapazil kolaboracijo duhovnikov in klerikalcev z sovražnikom. Dasi mu je škof Rožman prepovedal opravljati duhovniške posle med partizani, se ni prestrašil, temveč vstrajal pri **"skupni borbi poštenih ljudi proti tujemu in domačemu narodnemu sovražniku."**

"To, da sta le majhen delček (Bela garda v Ljubljani) naroda odločila, da moja navzočnost in delo v slovenski armadi "pohujšuje verne slovenske ljudi", je zame sedaj sicer velika ovira, nikakor pa ne razlog, da bi pustil duše tolikih poštenih ljudi. Takoj pa se bom umaknil, ko bo ves slovenski narod, predvsem pa moji partizani, izrekel nad menoj svojo obsodbo. . . Spoznal sem, da je to (partizansko gibanje) bila Božja volja, dobro namreč znam ločiti pravo iskrenost od narejene in te zadnje ni med partizani. Bog mi je priča, da govorim resnico, da me od teh dobrih, poštenih in kot zlato izčiščenih partizanov more ločiti samo še smrt."

To je bil njegov odgovor. V aprilu 1944 se je vršila pod njegovim vodstvom verska konferenca, katere se je udeležilo mnogo duhovnikov. Vaška duhovščina navadno sodeluje z Osvobodilno fronto v vaseh, ki so osvobojene, in vršijo cerkvene obrede za partizane kljub prepovedi škofa Rožmana. Meseca oktobra smo tudi čitali v ameriških listih, da je maršal Tito zaprosil papeža za dvajset katoliških duhovnikov, januarja tega leta pa je pisal župnik Trunk v svojem **Pisanem polju,** da namerava tudi župnik Vital Vodušek iz San Franciska odpotovati med partizane kot vojaški kaplan.

CERKVE — TRDNJAVE

Slovenski kmet smatra svojo cerkev za najlepšo poslopje na vasi in posveča ji vso pažnjo, skrb in ljubezen. Vasi se ponašajo s svojimi cerkvami in se kosajo, katera bo imela lepšo.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Naš narodni junak Stane

(Iz 2 strani)

zažarele oči, če je kdo omenil tovariša Staneta, kovača lepše slovenske bodočnosti.

In slovenski borci za svobodo? Kmet, ki je zamenjal plug s puško in delavec, ki je pustil tovarno in zgrabil za strojnico, sta v Stanetu vsak trenutek živo čutila svojega človeka. Komandant je hodil vselej prvi skozi najbolj nevarna mesta. Stane je bil tovariš, kakršnega celo med starimi partizani redko najdeš. To je ostal tudi tedaj, ko je postal komandant vse slovenske vojske. Njegov spremljevalec Sever pripoveduje:

"Ožulil me je čevelj in rana se je gnojila. Stal sem na straži, a radi bolečin nisem več zdržal. Sredi noči sem stopil k Stanetovemu ležišču, da zamenja stražo. Ne da bi spregovoril besedico, je odšel sam za dve uri na stražarsko mesto. Vedel je, da so ostali tovariši trudni. . . "

Kako je Stane ukazoval svojim vojakom? Vselej se je držal pravila: če te postavim za strelca, te postavim tja, kjer bi vztrajal tudi jaz. Tam ubiješ sovražnika, sam pa ohraniš glavo! Kjer se je pojavil Stane, so borci vedeli, da je bitka dobljena. Tako neomejno so mu fantje zaupali. Njegovi borci so ljubili v Stanetu resničnega človeka. Skupaj z njim so hrepeneli po miru, skupaj znjim so trpeli, vsakega uspeha doma in po svetu so se otroško veselili skupaj s svojim komandantom. Skupaj z njim in pod njegovim vodstvom so razbili marsikateri sovražni obroč, ko jim je pretil že gotov pogin. Zdrveli so v juriš in se srečno prebili.

Zato je slehernega borca tako do dna presunila zla novica: Stane je padel. Zato je povsod naše ljudstvo zastrmelo v nemi bolečini: Stane ni dočakal. . . Kajne, da ni res? Smo se v tistih dneh vprašali med seboj Belokrajinske žene so sporočile: 'Pri nas smo jokali brez solz, kot nas je naučila naša borba. In vso tisto težko noč pred zadnjih slovesom smo pletle vence in šopke za našega dragega Staneta. . . "

Potem pa so borci vsepovsod še bolj trdno zgrabili za orožje, naše ljudstvo je še bolj stisnilo ustne v nemem odporu. Saj je Stane zgradil trdne temelje za bodočo srečo delovnega slovenskega človeka, in ni več daleč dan, ko bodo uresničene sanje malega slovenskega pastirčka, ki je postal heroj svetovne slave.

("Naša žena", glasilo protifašistične ženske zveze).

Mi smo Titovi borci

TRANSPORT NI PRISPEL V GROSUPLJE

Minerji so se tiho približali cesti. Hoteli so preko nje, toda že je zadrdrala strojnica. Tedaj so poskušali nekoliko višje. Po prstih, izogibajoč se vsakega kamna, so se pripravljali na prehod. Toda ponoči se sliši vsak najmanjši šum. Zopet so v zraku zablestele svinčenke.

"Ob pol enih pripelje vlak. Sedaj je ura že enajst proč, progo pa moramo podminirati. Vlak ne sme prepeljati vojakov v Grosuplje. Vsi se ne bomo mogli prebiti preko ceste, zato pustite, da grem sam."

Tako je nagovoril svoje tovariše osemnajstletni mlajši vodnik Mavrin Anton. Preizkužen miner je bil. Dali so mu eksploziv in že je utonil v temi.

Približal se je cesti. Počasi, korak za korakom jo je prečkal. Brez strela. Še bolj tiho se je priplazil do proge, ki je bila močna zastražena. Ob tirih je hodila švabobranska patrola. Mavrin Anton se je stisnil k drevesu. Pridržal je sapo. Ko je patrola odšla je bil v hipu pri tračnicah, podminiral, nastavil prožilec na poteg in že je bil zopet za drevesom.

Pet ali šestkrat je šla patrola mimo. Nič ni opazila. Počasi je tekla ura.

Končno vendarle. Vlak je prihajal. Lokomotiva se je približala. Še malo je počakal, da so prvi vagoni s peskom prešli nevarno mesto, potem je potegnil. Sledila je strahovita eksplozija. Na progi je obležal kup razvalin.

Ko se je zjutraj minerska patrola vrnila, je Mavrin raportiral komandantu: "Transport ni prispel v Grosuplje."

Miniranje proge Ljubljana — Grosuplje; XV. brigada

ŠČITIL JE ČETO

Mitraljezec Kuter je bil eden tistih skromnih, tihih partizanov, ki jih srečamo in ne opazimo, ki pa nenadoma zažare in nam je sladko pri srcu, ko ponovno poslušamo o njihovih dejanjih

Tisto jutro je bilo prav vsakdanje. Tudi v četi je bilo vsakdanje razpoloženje. Smejali so se, prepevali in govorili navadne stvari ko so se odpravljali v zasedo.

Kuter je dal mitraljez na ramo in brezbrižno stopal v koloni. Morda je občudoval polja, ki so se razkazovala v majniški lepoti.

Na Osolniku pri Turjaku so bile že večkrat zasede. Položaj zanje je kot nalašč. Cesta je kot na dlani. Kuter je postavil mitraljez, pripravil s pomočnikom municijo, se vlegel v travo in zrl v nebo. Tako delajo skoraj vsi mitraljezci, ko čakajo sovražnika. Nič niso nestrpni in tudi strahu ne poznajo. Šele takrat, ko je treba udariti in imajo na muhi kopico švabov, jim tako čudno zagorijo oči.

Ko so izvidniki naznanili kamione iz Lašč, se je Kuter mirno prevrgel na trebuh, naravnal cev in se uzrl k komandirju. Oči so mu zagorele. "Ogenj!", se je razlegel komandirjev glas. Kuterjeva strojnica je zadrdrala za spoznanje pred dragimi. Kamion je obstal. Nekaj švabov se je skotalilo po njem, ostali so poskakali v jarek. Toda bolj so naši tolkli, več švabov se je zgrinjalo, in kmalu se je okoli čete stisnil obroč.

Tedaj je Kuter poklical komandirja. "Prebiti se bo treba. Ti pojdi s četo, jaz vas bom kril z mitraljezom. Kmalu bom za vami." Pokazal mu je še smer in takoj nato spustil dolg rafal v gručo naskakujočih Nemcev.

Četa se je pričela prebijati. Kuter je ostal sam. Teško je vedeti, kaj je mislil takrat? Gotovo pa je, da je jasno vedel, da bo padel in da se žrtvuje za tovariše. Kuter se je spremenil iz navadnega, skromnega mitraljezca v velikana, v junaka.

Švabi so takoj vedeli, pri čem so. Ves ogenj so usmerili na Kuterja. Toda njegov mitraljez ni utihnil. Prikoval je švabe k tlom. Tedaj je zabolelo Kuterja v nogi in kmalu za tem v pljučih. Ozrl se je za tovariši, ki so jih sovražnikove krogle še dosegale. Z zadnjimi močmi je dvignil svojo ljubico — strojnico in jo napolnil s poslednjim okvirjem. Četa se je brez izgub že razvrstila na novih položajih, ko se je jasno slišal poslednji, dolg Kuterjev rafal.

Pravijo, da Kuterjevi tovariši od takrat izstrelijo vsako svinčenko z mislijo nanj. In njihovo sovraštvo do Nemcev je poslej brezmejno.

Zaseda 2. bat. XV. brigade na Malem Osolniku maja 1944.

REŠILA JE RANJENCA

Ko se je mlado dekle iz rudarskega središča Trbovelj, Zofka Repovž, odločila zapustiti prijeten dom in oditi k partizanom, so ji druga dekleta govorila "Zofka, ne boš zmogla!"

Toda Zofka je šla. Vstopila je v Gubčevo brigado. Borila se je kot drugi. V vsem je bila enaka stotinam svojih tovarišev. Z njimi je delila dobro in slabo. Postala je bolničarka. Kadarkoli je šla brigada v borbe in je v koloni stopala vedno vesela Zofka s torbico z rdečim križem, puško na rami in z bombami ob pasu, so preizkušeni in neustrašeni dejali: "Fajtje, danes se nam ni treba bati krogel, Zofka je z nami."

Bilo je v juniju 1944, ko je imela brigada težke borbe na Ilovi gori. V hiši ob gozdu je Zofka previjala ranjence. Zunaj, kakih sto metrov od hiše, so Gubčevci zadrževali napade premočnega sovražnika. Zofka je v svoji skrbi za ranjenega tovariša preslišala, da se je pokanje vedno bolj oddaljevalo. Brigada se je polagoma umikala pred veliko premočjo in Zofka je ostala sama pri ranjencu. Šele glasno nemško govorenje jo je opozorilo na nevarnost.

Tudi ranjenec je moral slišati te glasove, kajti s širokoodprtimi očmi je pogledal Zofko. Dobra bolničarka je razumela ta pogled. V njem ni bilo strahu, bilo je le vprašanje: "Zofka, kaj zdaj?"

"Potrpi, tovariš, da pogledam okoli hiše", in ranjeni tovariš je bil z odgovorom zadovoljen. V mirnih besedah bolničarke je slutil, da se mu ne more zgoditi nič hudega. Vedel je, da bo poizkusila vse in le, če pade ona, je izgubljen tudi on.

Zofka se je vrnila. Nežno, kakor da bi sama čutila silne bolečine velike rane na nogi, je prijela ranjenca v naročje in opotekaje stekla z njim proti robu gozda. Sovražnik ju je opazil in streljal za njima. V trenutku je ranjenega tovariša položila za drevo in se sklonila k njemu. Dobro merjeni rafal je siknil tik nad njeno glavo. Mirno sta čakala. Zofka je pripravila bombi in puško, pripravljena sprejeti vsako neenako borbo. Krogle so sikale okoli njiju, toda zadela ju ni nobena. Ko se je nekoliko umirilo, si je spet naložila ranjenca, da bi se umaknil globlje v gozd. V tem hipu zagleda ostudnega švaba, ki teče proti njej in vpije: "Halt! Halt!" Zofka se ni ustavila. Iskala je primeren zaklon. Našla ga je: "Tukaj, tovariš."

Nemec je spuščal rafale iz brzostrelke in se jima bližal. Zofka je bila mirna. S tistim globokim, dobrim pogledom oči skrbne bolničarke je dajala ranjenemu tovarišu zaupanje. V rokah je držala bombi in čakala. Švaba je stal le nekaj korakov od nje. Oziral se je, kakor da bi ju bil za hip izgubil izpred oči. Medtem, ko je polnil brzostrelko z novim okvirjem, se je Zofka dvignila in zagnala vanj obe bombi. Švaba je brez besed omahnil.

Zofka je spet pograbila ranjenca in stekla še globlje v gozd. Še je videla, kako je močna eksplozija bomb privabila še nekaj Nemcev, potem pa se je umaknila pod zaščito debelih debel. Opotekala se je, od utrujenosti se ji je meglilo pred očmi. Zgrudila se je in globoko sopla.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Širite čitajte in postanite naročnikom Edinosti

Proslava prvega maja v Torontu

V torek dne prvega maja, se vrši javno zborovanje v znaku mednarodnega delavskega praznika delavske solidarnosti celega sveta. Proslava se bode vršila v Massey Hall. Začetek ob 8 uri zvečer. Vrata bodejo odprta ob 7.30 uri.

Poleg bogatega koncertnega programa, bo govoril ob tej priliki pokrajinski organizator delavske progresivne stranke, Leslie Morris.

Ker je to proslava v znaku delavske mednarodne solidarnosti in v predvečerju zmage nad fašističnimi hordami v Evropi, je dolžnost vsakega delavca in delavke, da se udeleži. Pridimo ob tej priložnosti delavci in delavke skupaj in manifestirajmo delavsko solidarnost v znaku bratske sloge in sodelovanja tako za zmago nad fašizmom, kakor tudi srečnejšo dobo po skončani vojni.

Odbor.

Proslava prvega maja v Montrealu

Prvega maja se bode vršilo veliko zborovanje v Montreal High School, 3449 University St. Začetek ob 8 uri zvečer.

Ob tej priliki bo govoril nacionalni vodja delavske progresivne stranke, Tim Buck, kateri je na splošno znan in priljubljen med delavci in delavkami.

Poleg bodo govorili še drugi dobro znani govorniki, kot Fred Rose, član parlamenta, kateri bo obenem predsednik proslave praznika prvega maja v Montrealu.

POZIV NA SHOD V MONTREALU

Odseka Zveze Kanadskih Slovencev in Kanadskih Hrvatov z sobratsko rumunsko organizacijo, sklicujejo javni shod v petek dne 4 maja v dvorani 3447 St. Lawrence Blvd.

Svrha shoda je, vpisovanje Osmega vojnega posojila naše nove domovine. No shodu bodo to vprašanje pojasnili govorniki, toda naša dolžnost je, da se odzovemo pozivu, kakor tudi po najboljši zmožnosti kupimo vojne bonde 8 vojnega posojila.

Začetek ob 8 uri zvečer.

Zberimo se v čim večjem številu.

Odbor:

VAŽNO ZA TORONTO

Tem potom se naproša vse prispevatelje denarnih prispevkov za pomoč narodom Jugoslavije, da se ob priliki zaustavijo v Carigrad revstaraciji, 329 Queen St. E., ali v dvorani na 386 Ont. St., ter da pogledajo v seznam darovalcev ali je njihovo ime in denarna vsota, ki so prispevali navedeno pravilno.

To je potrebno zaradi tega, da bi se izognili pomot predno oddamo v tisk vsa imena za spominsko knjigo. Ako katerega ime ali pa vsota neodgovarja, oziroma da je kaka pomota, naj to naznani tajniku lokalnega odbora Sveta Kanadskih Južnih Slovanov.

V. Skočilič
156 Ontario St.
Toronto, 2.

TORONTO

Odsek Zveze Kanadskih Srbov priredi v nedeljo dne 29 aprila lepo koncertno predstavo v znak proslave četrte obletnice naprednega lista "Srbski Glasnik". Predstava se bo vršila v Victory Theater na vogalu Spadina Ave. in Dundas St. Pričetek ob 2 uri popoldne.

Tem potom vabimo vse brate Srbe, Hrvate, Slovence in ostale prijatelje, da nas obiščejo v čim večjem številu.

Odbor.

IMENITEN ROJSTNI DAN

Navadno se je nemški kaprol drl na vse grlo ob priliki svojega rojstnega dne, ter so gosjih korakov gestapovci in fašisti pozdravljali ga pred govornico.

Letos so pa mesto tega pošiljali salve sovjetski topničarji in gestapovci niso imeli korajže, kakor tudi kaprol ne priti na dan.

Iz francoščine prevedla K. N.

"Dovolite, da se vam predstavim. Perrena, prijatelj Morenov. Vaš mož — pri teh besedah je Orana živo zardela — "vam je najbrže pripovedoval o meni. Naročil mi je, naj vas spremim na poslaništvo in priskrbim, da boste odpotovali v redu v domovino."

"Oh, lepo!" je vzkliknila olajšano in kamen se ji je odvalil od srca. "Moreno mi je pripovedoval, kako vam zaupa". Droben smehlaj ji je ožaril otožni obraz: "Naročil mi je, naj se vam slepo pokorim. Senor, zaupam vam."

"Moreno je moj najboljši prijatelj, skoraj kakor brat mi je. Rešil je mojo mater in moji sestri. Dolg, ki ga ne bom mogel nikoli popolnoma poplačati. Prosil me je, naj vas spravim na varno, senora. Lahko se zanesete name".

"Hvala!"

Orana ni mogla odgovoriti ničesar več. V zadoščenje ji je bilo, da je Perrena tako spoštljivo govoril o njenem možu. Čeprav si je v mislih zatrjevala, da ga prezira in sovraži, bi se takoj potegnila zanj, če bi kdo dejal o njem kaj slabega ali nečastnega.

"Ta človek je pač zelo mnogostranski", si je dejala porogljivo sama pri sebi.

"In kaj je naročil Moreno?" je vprašala po kratkem premisleku.

"Ali vam ni razložil najinega načrta?"

"Ne, bilo je že pozno in nisva govorila o tem", je odgovorila v zadregi, kajti te besede so ji nehote priklicale v spomin dogodke pretekle noči.

"Vaš mož je dobil od komisarja Maqueda prepustnico za vas. Zdaj vas lahko takoj odpeljem na poslaništvo. Tam bodo poskrbeli, da boste o pravem času na parniku".

"Toda kaj naj počnem dotlej, dokler ne bo parnik odplul?"

"Ostali boste na poslaništvu, tako sva se domenila. Ali vam Moreno ni dal denarja?"

"Oh, seveda."

"Res čudno, da vam ni natančneje pojasnil, kako morate ravnati."

Zardela je do ušes. "Zanesel se je popolnoma na vas, senor. Davi je odšel, ne da bi me bil zbudil. Bil je tako obziren. . . Mislila sem, da ga bom lahko spremila. Bila sem razočarana, videč, da je došel sam, ne da bi me bil zbudil. . . "

"Nikar tega ne obžalujte, senora. Morenu bi bilo najbrže zelo mučno, posloviti se pred ljudmi od svoje mlade žene."

"Mislite?" je dvomeče vprašala. Še predobro ji je bilo v spominu, kako bučno je pred ljudmi proslavljal svojo poroko, in ta spomin se ni nič kaj ujemal s Perrenovimi besedami.

"Hm. . . vaš mož ima v tem mestu več prijateljev, kakor si jih je morda želel. . . " je nekoliko v zadregi dejal Perrena.

"Oh, res?"

"Sicer ni vredno besed! Toda rajši imam, da izveste resnico od mene kakor od tistih strupenih jezikov, ki pretiravajo iz golega veselja nad žalostjo svojega bližnjega.

"Kaj se je zgodilo?" Orana se je zdrznila ob misli, da bo izvedela o svojem možu kaj neprijetnega. Da se mu le ni kaj zgodilo! Morda so ga zaradi nje prijeli? Nešteto možnosti ji je rojilo po glavi. Proseče je upra oči v pripovedovalca:

"Povejte hitro — kaj se je zgodilo?"

"Nikar se tako ne razburjajte, mala senora! Nič posebnega se ni zgodilo. Samo lepa plesalka Marija d'Albarienova je izvedela, da se je poročil brez njene vednosti. In davi ga je počakala, da mu pove nekaj gorkih v slovo!"

"Ali ji je morda zakon obljubil?" je v zadregi vprašala mlada žena.

"Kaj še!" Tako sentimentalen Moreno ni! Veste, moški ločijo dvoje vrst žensk. Takšne, ki jih ljubijo in spoštujejo, in takšne, ki so samo za ljubezen, naslado. Poroče se s prvimi in naravno je, da ostanejo druge na cedilu. Ali je kaj čudnega, če je doživel najin prijatelj po poroki takšen prizorček?"

". . . Da . . . Seveda. . . " Orani so bile strogo vzgojeni deklici te čudne moške navade španska vas. Prvič je slišala o njih govoriti tako svobodno. Morenov prjatelj se je zdrznil, čuteč, da je povedal preveč. Misleč, da je Oranina zadrega znamenje ljubosumnosti, je pomirjujoče dejal:

"Nikar ne mislite, da je vaš mož lazil za njimi. Čeden fant je, nič čudnega, če ga ženske niso pustile pri miru. In Španci smo vroče krvi," je pomenljivo pristavil. "Sicer pa, ne sodite slabo, senora. Vaš mož je bil doslej svoboden, prost. Imel je svobodno izbiro. Izbral si je vas. Mislim, da ni mogel bolje storiti. Čestitam vam, senora. Dobili ste moža, ki je doslej naši stvari od nas vseh kar najbolj koristil." Priklonil se je globoko in ji po kastiljanski navadi spoštljivo poljubi roko.

"Hvala, senor," je odgovorila Orana in prvič ji je smehlaj preletel drobni obraz. "Zdaj ko vem za nekdanje grehe." — To besedo je izrekla z nasmeškom — "svojega moža, se pogovoriva o važnejših stvareh. Preteklost me več ne zanima, posvetiva rajši nekaj besed bodočnosti."

"Dobro, senora. Oblecite se, potem boste šli za menoj."

Orana ga je začudeno pogledala.

"Morda še ne veste, kako nevarno se je sprehajati po Barceloni v dvoje. Zato bom šel ves čas kakšnih deset metrov pred vami. Toda ne oklevajte, najbolje bo, da brez odloga odrinemo."

Orana se je hitro oblekla, poklicala Margarito in ji dala nekaj drobiža. V očeh Morenove gospodinje so se zasvetile prave solze:

"Takšno je življenje pri nas, senora. Komaj smo vas dobili, že nas zapuščate. Oh, saj pravim, ubogi naš senor. . . "

Korakajoč po patiju, je mlada žena se poslednjič ošvignila mehko zelenje umetnega vrtiča in bele stebriče, ki so se svetili v jarkem dopoldanskem soncu. Zdelo se ji je, da žubori danes vodomet bolj veselo in da so granatna jabolka vse bolj žareča. Še en pogled, in že je stopila skozi vrata in začela pogumno korakati za Perrenom.

Prišla sta brez posebnih ovir do Katalonskega trga. Tam je pa morala mlada Francozinja še poslednjič pred svojim odhodom videti, kakšne grozote so doživele njene nekdanje tovarišice, ujetnile iz cerkve svete Evlalije. Usoda ji ni prihranila niti te, poslednje preizkušnje.

(Nadaljevanje prihodnjič)